

Delavski List

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upraviništvo
nlica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Posamezna številka
= 6 vin. =
Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četrt leta 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poštnina.

Glasi slovenskih socialistov na Primorskem.

Položaj na Goriškem.

Piše
Dr. Henrik Tuma.

I.

Izmed vseh slovenskih pokrajin je v političnem in gospodarskem oziru ena najzanimivejših Goriška. Kljub temu je bila do zadnjega 10-letja le malo poznana in zanemarjena v političnem in ekonomičnem oziru.

Govorilo se je leta 1897, ob prihodu ministerskega predsednika Badenija, da se je ta avstrijska kronovina šele iznova našla. Ta vsklik je dejanski upravičen. Nikjer ni vlada tako malo posegla z administrativne strani in nikjer ni bilo takega mrtvila v avtonomnih zastopstvih, kakor na Goriškem.

Goriška obsega dva, narodnostno strogo po naravnih mejah ločena oddelka: v nižini Furlani; na Krasu, po srednji in gorenji soški dolini ter po vipavski dolini - Slovenci. Na meji teh dveh skupin, obdano okoliinokoli po slovenskih občinah, pa je glavno mesto Gorica s prevladajočim italijanskim značajem: v nižjih slojih slovensko in furlansko prebivalstvo, v srednjih in akademskih slojih pa italijansko, dasi po večini mešane krvi in poitalijančenci; vmes pa precej aristokratskih družin nemškega značaja in nemškega po vladi naseljenega uradništva.

Slovenski del dežele po Krasu, Vipavi in Brdih ima ekonomičen značaj malega posestnika, vinogradništva in vrtnarstva, gorenja soška dolina pa malega kmeta z živinorejo. Furlanska plodna ravnina ima velikega posestnika (skoraj polovica aristokracije), od katerega je odvisen docela ubožni kolon furlanskega plemena, v mestecih Gradišču, Krminu, Tržiču, Červinjanu, Gradežu pa tržana, malega trgovca in obrtnika benečanskega plemena. Industrija v večjem obsegu je v slovenskem delu v Podgori, Ajdovščini, Nabrežini ter v pretežno obrtnih krajih Mirnu (čevljarji in usnarji) in v Solkanu (mizarji). V italijanskem delu se bistro razvija industrija v Tržiču, v Ronkah, v Gradišču, v Krminu in Červinjanu; Gradež je mesto ribičev in v novjšem času pomorsko zdravilišče, ki je hitro narastlo ter ima več hotelskih podjetij in fabrik za sardine.

Delavci za ta industrijska podjetja se rekrutirajo povsod iz bližnje pa tudi daljne okolice. Fabrike v Podgori zbirajo svoje delavce iz furlanskega Ločnika, iz Podgore, Štandreža, Pevme, Solkana in Vrtojbe; predilnica v Zdravščini iz okolice, Gradišča, Zagrada in Sovodenj; Nabrežina iz bližnjega Krasa skoraj do Gorjanskega, Devinščine ter tudi iz Furlanije ob železniški progi, in Ajdovščina iz bližnjih goriških in kranjskih vasi.

Delavskih moči za fabrike je v izobilju, ker si v Furlaniji koloni ne izboljšajo ekonomičnega položaja, ako ne puste zemlje in ne hodijo na dnine. To velja tudi za Ajdovščino in okolico in Podgoro. Raditega je tudi za delavce jako neugoden položaj, mezda razmeroma jako nizka in štrajki precej nevspešni, ker niti ni potreba takega številca delavcev, po drugi strani pa se delavske moči lahko nadomestijo.

Domače podjetnosti v deželi je malo in kar je večjih zavodov, so ustanovljeni iz Trsta ali od drugod. Posebno se kaže pomanjkanje vsake podjetnosti in inicijative v Goricí sami. Lahko se reče, da skoraj ni enega velikega zavoda, vsa trgovina je le kramarija, ki dobiva svoje odjemalce za navadne življenske potrebe v kmetski slovenski okolici. Obrt je vsa mala rokodelska obrt za domače vsakdanje potrebe.

Skoraj je ni tvrdke, ki bi slonela na trdni podlagi in bi bila neodvisna po kapitalu. Kolikor je bilo starih italijanskih, dobro založenih tvrdk iz prejšnjega stoletja, so po svoji apatiji ali po razdelitvi premoženja med dediče in posebno v zadnjem desetletju, vsled nastopanja slovenskih tvrdk šle ekonomično nazaj in izginevajo druga za drugo.

Negotovost ekonomičnega položaja med goriškimi trgovci in obrtniki in najmizer-

nejše gospodarstvo mestnega zastopstva že od nekdanj, pa je naredilo iz goriškega prebivalca v vsakem oziru precej apatičnega in nedelavnega človeka. Vse čuti mizerijo, vse se med seboj zajeda in zabavlja, ni ga pa človeka med gospodujočo italijansko stranko, da bi krenil na novo pot, izboljšal položaj in dvignil propadajočo italijansko-furlansko pleme v Gorici.

Slovenski trgovski in obrtni element žal sledi po isti poti. V prvem petletju od 1897 naprej se je zdela, da slovenski trgovci in obrtniki pod zavednim vodstvom, z lastno pomočjo in krepko inicijativo, ekonomično organizirajo industrijsko in trgovsko delo v središču dežele, no, drugih pet let je nastopila ona brezcilnost in neorganiziranost, kakor med Italijani. Le naravno ugodnejši položaj daje prednost in večjo sigurnost slovenskim trgovcem.

Med furlanskim kmetskim kolonstvom vlada največja beda: hrana večinoma od sirkove moke zadnje vrste. Zapušenost in bednost furlanskega kolonstva pa se kaže najbolje v razširjanju pelagie in malarije. Oboje je plod izkoriščevalnega gospodarstva, lenušta in brezbrilnosti italijanske vodeče inteligence in veleposestva. Vodni iztoki v morje so zablaceni. Tvoritev malega posestva je težko mogoča vsled premoči veleposestva. Blizost Trsta odvoja podjetnejši in inteligentnejši del iz nižjih slojev. Zato raj v Furlaniji ni bilo do pred kakimi desetimi leti nikakega političnega gibanja in nikakega ekonomičnega gibanja, še skoraj manj nego v slovenskem delu.

Zapušenost in obupni položaj kolonov pa sta dala podlago nastopu krščansko-socijalnega gibanja, ki se je pod vodstvom mons. Faiduttija prelevilo v ljudsko stranko. Ker je furlanski kolon mnogo manj pismen nego slovenski kolonov in malih posestnikov ni bilo težko pridobiti, zlasti ker je vplivala duhovščina, ki se rekrutira iz furlanskega bednega prebivalstva samega in tako je ljudska stranka pri zadnjih volitvah v deželni zbor z ogromno večino v splošni kuriji in kmetskih občinah iztisnila italijanske liberalce.

V slovenskem delu dežele je ekonomični položaj toliko ugodnejši, ker je malo za polje in latifundije ugodnega terena, marveč je teren ustvarjen za vrtnarstvo in vinogradništvo in po Krasu, Brdih in po Kanalskem sploh ni mogoče večjih gospodarskih skupin. Zaradi tega je tudi italijanska signorija, ki je imela še sredi 19. stoletja po Brdih in po Vipavskem velika posestva v svojih rokah, docela izginila iz slovenskega dela dežele, ker so kmetovalci pokupili zemljo in razdrobili italijansko veleposest do pred grada goriškega mesta. Italijanska signorija se za časa večstoletnega gospodarstva tudi v slovenskem delu dežele ni docela nič brigala za blagostanje svojih podanikov, ni skrbela ne za pouk ne za ceste ter je upravljala svoja posestva po oskrbnikih, ki so seveda najbolj skrbeli zase, sama pa je zapravljala denar po večjih mestih in po tej poti tudi večinoma ubožala, da je bila siljena razprodati svoja veleposestva.

Slovenski del dežele ima sicer svojo veleposestno kurijo, ali ti veleposestniki komaj zaslužijo to ime, kajti veleposestnik je že oni, ki plačuje 100 K zemljiškega davka, v katerega pa je vštet tudi del hišnega davka. Vinogradniki in vrtnarski svet pa je pri tem precej visoko obdačen, tako da je dejanski komaj mogoče govoriti o kakem slovenskem veleposestvu. Vsi so pa tam na meji za veleposestnika potrebnega izrednega davka, t. j. okoli 100 K.

Le v Brdih, kjer je gospodarstvo sploh vinogradniško in ni možno obdelovanje z delavci, je slovensko veleposestvo vezano, vzdrževati kolikortoliko kolonski sistem. Povdarjati je pa tudi tukaj, da je slovenski kolon živahnejši od furlanskega. Slovenskemu kolonu je bilo na eni strani ugodno, da je bil njegov gospodar Italijan; na drugi strani pa, da je njegov teren spsoben za vrtnarstvo in sadjarstvo. Ti dve panogi kmečkega gospodarstva sta šli na korist kolonu, ki je oddajal gospodarju le vino. Zato se je slovenski kolon brigal

bolj za prosevanje sadjarstva in vrtnarstva in po tej naravni poti je prišlo do tega, da je veleposestvo moralo razpadati.

V Furlaniji nasprotno, kjer se po ravnini obdelujejo vinogradi v velikem obsegu, drže veliki travniki in obširne njive, pa ima veleposestvo ugodnejši položaj, in ker ne uspeva toliko sadjarstvo, tudi furlanski kolon nima priložnosti, pridobivati si lastno premoženje, — manka mu torej po eni strani terena, po drugi pa lastnih dohodkov. Zato je furlanski kolon ostal na nižji stopnji, dočim se je slovensko kolonstvo po Vipavskem, po Krasu in po kanalski dolini že docela odpravilo in se naravnim putem in dosledno lahko samo odpravlja po Brdih.

V slovenskem delu dežele so Kras, vipavska dolina, kanalska dolina ugodna za industrializacijo kmetijstva, t. j. prideluje se najbolje z intenzivnim obdelovanjem po lastni družini zgodnje sadje in zelenjava, katero je treba takoj odpraviti na trg in računati že s trgovinskimi kombinacijami. Po eni strani zahteva pridelovanje več inteligence ker gre za pridelovanje zgodnjih in boljših vrst, predvsem sadja in zelenjave, v drugi vrsti pa, ker je oddajanje takega blaga odvisno od kakovosti in hitrega razpečavanja. Dohodki takega malega posestnika se dajo torej hitro izpremeniti v denar, vse njegovo blago je namenjeno za prodajo, in večino živil, posebno kolikor se tiče moke, mora slovenski mali posestnik po Vipavskem, po Krasu, Kanalskem in po Brdih kupovati. Lahko se torej reče, da v tem delu o kmetu v navadnem pomenu skoraj ni govoriti in da ima po naravnem razvoju intenzivnega gospodarstva mali posestnik na Goriškem vso prihodnost le v razvoju intenzivnega ročnega dela in s skupnim nakupovanjem in prodajanjem pridelkov.

V teh gospodarskih razmerah tiči vzrok, da je goriški mali posestnik mnogo živahnejši in razvitejši v ekonomičnem in političnem oziru, kakor pa njegovi kranjski in koroški sosedje.

Iz teh gospodarskih razmer pa se tudi razume, zakaj klerikalizem ne more priti na goriškem do iste moči kakor na Kranjskem, zakaj se je prvi na Slovenskem začel razvijati socijalni demokratizem tudi med prostim kmečkim ljudstvom na Goriškem in kakaj je torej Goriška slovenska pokrajina, ki je prav godna za organizacijo socijalistične stranke tudi med kmeti.

(Dalje prih.)

Impozanten shod in zmaga državnih železničarjev

V sredo dne 15. t. m. ob 8. uri zvečer, se je vršil v Delavskem domu ul. Boschetto, impozanten shod uslužbencev in uradnikov državne železnice. Velika dvorana v II. nad. je bila natlačena do zadnjega kotička. Stvar radi kater se je shod vršil opraviči ogromno udeležbo prizadetih železničarjev. Sklepati se je imelo o nadaljnih koncesijah železniškega ministerstva. Shod je otvoril predsednik III. podružnice železniške organizacij v Trstu sodr. *Zink*, ki je bil izvoljen za predsednika; podpredsednikom je bil izvoljen pl. *Braum*, zapisničarjem *Eisner*. Po običajnem pozdravu poda preds. besedo zastopniku centrale žel. org. sodr. *Müllerju*. V kratkem a jedratem govoru je razložil govornik že objavljene in nadaljne koncesije, katere priporoča, da se jih sprejme. Nato je govoril sodr. *Kopač* v slovenskem jeziku isto kakor sodr. *Müller*. Koncesije žel. ministerstva so sledeče:

Vsem poduradnikom in uslužbencem se da 50% draginjske doklade.

Ponovitev odtgnjenih 32 oziroma 18 K doklade za Kras in 10% od plače za vse uradnike VIII. do X. čin. razreda za progr. Trst-Podbrdo, Gorica-Ajdovščina in vse dalmatinske progr.

Minimalna plača delavcev bo 3 K na dan, po enem letu 3'20 K.

Po 24. avgustu t. l. plača državna železnica vsem stalno nastavljenim uslužbenecem razliko med dohodki stanarine in faktičnimi izdatki za isto.

Zidalo se bode poslopja za železničarje, ki bodo moderno urejena v higijeničnem in udobnem oziru.

Govornik pove, da to kar se je doseglo je samo mal del od vsega, kar so železničarji zahtevali, vendar ni bilo mogoče več doseči v kljub naporu in trudu odbora koaliranih društev železniških uslužbencev. Priporoča, da se sprejme dane koncesije pozivljajoč železničarje, da se organizirajo, ker le potom mogočne organizacije složnosti nam bo mogoče morda v kratkem izpreštati od vlade drugi obrok od vsega kar nam je dolžna.

Slednjic predlaga sledečo resolucijo:

«Danes 15. aprila v Delavskem domu v Trstu v ogromnem številu zbirajoči državni železničarji, vzamejo na znanje kot začasno odškodnino nadaljne koncesije železniškega ministerstva, z ozirom na to, da se je doklada za Kras raztegnila tudi na uradnike VIII. do X. čin. razreda. Zbirajoči se neadejajo, da se goriška označena doklada razširi neomejeno na vse osobe in vse progr. ki so imenovane v določbi c. kr. žel. ministerstva šte. 19086/4 z dne 11. aprila 1908. Zbirajoči uslužbenci stoje slej ko prej na stališču svojih, dne 7. aprila t. l. preloženih zahtev in naprosijo c. kr. žel. ministerstvo, da iste reši v najkrajšem času.

Koaliranim društvom, posebno spl. pravovarstvenemu in strokovnemu društvu in društvu avstrijskih žel. uradnikov, se izreka za povspeševanje in možati nastop, hvalo in priznanje.

Da si zanore vse, iz revščine izviraajoče zahteve dovesti do povoljne rešitve, obljubuje zbrano oseboj spopolniti svojo stanovsko organizacijo do zadnjega moža.

Dolžnost vsacega železničarja je, da postane dobri tovariš in zvesti sobojevnik. Le složnost vodi do cilja. Obratno pa obsojajo zborovalci najodločneje ščuvajoče počenjanje onih elementov, ki nimajo nikakoršne stike ne z železničarji pa tudi ne z njihovo organizacijo ter izjavljajo, da smatrajo take mahinacije kot izdajstvo interesov železničarstva.»

V razpravo je poseglo več uradnikov in delavcev in vsi so priporočali navzročim, da sprejmejo predlagano resolucijo. Vsi so priznali da se je veliko doseglo, toda še ne vsega. Delavci in nižji uradniki so povabili višje uradnike, da opuste sedanje svoje birokratično stališče napram delavstvu in da se pridružijo njegovi organizaciji, ako hočejo da jih v bodoče vlada ne bode zanemarjala.

Resolucija je bila sprejeta enoglasno.

Do tu se je vršila razprava mirno. Vsi govorniki uradniki in delavci so se pečali samo z razmerami železničarjev in kocijami strani žel. ministerstva. Vsak je čutil važnost momenta. Lepo je bilo videti, kako so naši govorniki pozabili na one, ki ne meneč se za resnične potrebe železničarjev, so samo skušali v tem gibanju intrigirati in kovati iz istega politični kapital. Že je bilo upati, da vsaj na tem važnem shodu izginejo osebne ambicije in politične strasti nasprotnikov delavstva. Toda ne. Gospodje narodnjaki so poskrbeli tudi takrat za reklamo svoji „Slovensche Arbeiter Organization“ in svoji delavstvu škodljivi politiki. Poslali so govoriti gosp. *Bufo*, ki ni znal povedati nič drugega nego, da so narodnjaki razbili shod v dvorani „Eintracht“ samo iz sovraštva do sodr. *Kopača*, ki baje ne vživa nobenih simpatij ne pri slov. ne pri ital. buržoaziji. Zopet se je opazilo, kako gre narodnjakom več za osebe nego za stvar.

Odgovoril mu je v jedratih besedah sodr. *Kopač* ter dokazal, da je vse delo N. D. O. Mandiča, Ribača in sploh vse narodne politike naperjeno proti interesom delavstva. Vprašal je zakaj da se narodnjaki skušajo prikupiti delavstvu (seveda samo s praznimi frazami) ravno sedaj, ko se je delavstvo že samo združilo in si izvojevalo svoje pravice, Kje pa so

bili Mandiči, Ribaři in Gregorini dokler ni bilo strokovnih organizacij delavstva? Tu se ne gre za narodno vprašanje, marveč za interese delavstva. **Vsak ima pravico in dolžnost ljubiti in delati za svoj narod.** On sam (in mi vsi op. ur.) smo največi sovražniki izdajalcev naroda. Toda ljubiti je treba ne morda narodnjaške afariste marveč ljubiti in delati za ljudstvo ki tvori narod. Kdor ne dela na to, da se zagotovi ljudstvu, delavstvu pogoje za njegov življenjski obstanek, ta dela proti narodu in taki so gospodje v Narodnem domu.

Sodr. *Mihovec* je vprašal bufona, čemu da so člani jugoslovanskega parlamentarnega kluba, v katerem sedi tudi *dr. Ribař*, glasovali proti predlogu poslancu sodr. *Elenbogna*, ki je zahteval 20 milijonov v svrhu zboljšanja razmer drž. železničarjev. (Stavimo da iz same ljubezni do delavstva op. ur.)

Sodr. *Grile* je povedal, da so bili doslej narodnjaki vedno proti zahtevam železničarjev. Na shodih N. D. O. se samo blati in dela politično agitacijo. Tu pridejo pripovedovati o dobrih njihovih namelih. Na nekem shodu, ko je on vprašal za besedo je bil Bufon, ki je prvi planil po njem in ga pričel tepsti. Tako se skrbi pri njih za izobrazbo in interese vsega delavstva.

Sodr. *Kopač* je povedal, da je vdobila direkcija železnice na Dunaju telegram v katerem se naznanja, da je zadela tuk. postajenačelnika kap. Telegram je bil poslan tak telegram. Poslali so ga gotovo naši nasprotniki iz gotovih virov. Govornik pravi, da je gotov, da protestira lahko v imenu vseh navzočih proti takemu tolvajskemu početju.

Nadalje so govorili zastopniki uradnikov in delavcev iz Ljubljane in drugih krajev, ki so čestitali navzočim na vspehu, jih pozivljali k solidarnosti. Mi smo bili pripravljani pomagati vam v slučaju boja, upamo, da imamo v vas tudi veliko podporo če bi jo potrebovali.

Konečno je govoril še sodr. *Regent*, ki je obžaloval, da je prišlo na shodu, kjer se je razpravljalo samo o interesih delavstva do osebnih in političnih strasti, katere bi hoteli gojiti naši nasprotniki. Povabil je navzoče, da se razidejo ne s sovraštvom v sredu do onih ki so drugih nazo zav ampak z ljubeznijo do vsega revnega in trpečega delavstva v prid kateremu delati je dolžnost ne samo delavcev ampak vseh resničnih prijateljev delavstva brez razlike narodnosti in nazorov.

Po kratkem nagovoru predsednika so se navzoči razšli mirno in zavestno veseleč se zmage, ki so jo izvojevali potom svoje organizacije in medsebojne složnosti.

Shod in zmagoto so pozdravili bodisi potom zastopnikov ali brzojavnim potom več zunanjih žel. skupin.

Na shodu je bilo več nar. delavcev, ki so po končanem shodu trgali knjižice N. D. O.

Železniškim delavcem in uradnikom čestitamo tudi mi na sijajni zmagi. Le tako naprej! V slogi je moč.

Umor gališkega namestnika grofa Potočkega.

V nedeljo 12. t. m. je pri neki avdijenci vstrelil dijak Miroslav Siczynski trikrat na gališkega namestnika v Lvovu grofa Potočkega, ki je kmalu potem umrl.

Gališki namestnik je podeljeval avdijence ob sreдах in nedeljah. K nedeljski avdijenci se je prigrasil tudi 20-letni Miroslav Siczynski, dijak, slušatelj drugega letnika filozofske fakultete v Lvovu. Izprosil je avdijenco, češ, da namerava prositi namestnika za službo suplenta. Avdijenca se mu je dovolila brez ovir. Namestnik ga je sprejel ob 2 pop. Ko je prišel Siczynski v dvorano je potegnil iz žepa revolver ga nameril na namestnika in izprožil tri strele. Prva kroglja je zadela namestnika v levo oko in prišla ven pri ušesu, druga kroglja je zadela v roko tretja pa v nogo.

Ko so služabniki začuli strele so takoj stekli v dvorano ter se polastili Siczynskega ki se ni prav nič branil. Ko so ga peljali skozi čakalnico je zaklical kmetom, ki so čakali na avdijenco: „To se je zgodilo za vas!“

Vse je hitelo v avdijenčno dvorano, da pomaga namestniku. Zdravniki, ki so prihitali, so nameravali operirati namestnika, toda so to opustili, ker bi bila ostala brezuspšna. Ob 3. uri in 15 minut pop. je namestnik umrl.

Morilec Miroslav Siczynski je rojen v Lieczanovicah. Njegov oče je bivši rusinski deželni poslanec Nikolaj Siczinski. Rusinski državnozbornski poslanec Lewicki je svak

Miroslava. Miroslav se je udeleževal živahno za rusinsko vseučilišče, kakor tudi za vse drugi pravične postulate od polske šlahte zatiranega rusinskega naroda.

Pri zaslišanju je morilec izpovedal takoj, da je davno nameraval umoriti Potočkega. Sklenil je naprositi za avdijenco da med isto ustrelji namestnika. Dogodki pri volitvah v Koropcih so mu navdahnili misel na napad. Koropce spadajo v volilni okraj Danelowicz kjer je kandidiral rusinski radikalci proti deželnemu glavarju Badeniju. Kmet Marko Kahanec je protestiral s svojimi prijatelji proti zlorabam pri volitvah. Orožniki so ga zato usmrtili z bajoneti nakar so obrisali kri z bajonetov z robci. Ta dogodek je Rusine grozno razburil. Miroslav Siczynski je rekel, da ga je ta dogodek še posebej navdahnil na umor. Izjavil je da se ne kesa, da je umoril namestnika, ker sodi, da bo umor koristil rusinskemu narodu. Tako se bo postopalo s vsakim sovražnikom, Siczynski je tudi izjavil da nima skrivceev.

Siczynskega so cenili rusinski krogi kot navdušenega rusinskega agitatorja. Dijaštvo ga je volilo povsod v odbore. Bil je zelo nadarjen in neutrudljiv.

Lvovska policija je preiskala stanovanje Siczynskega ter aretirala njegovo mater, ki je izjavila, da je bila ona, ki je prisilila sina umoriti namestnika. Ko je Miroslav to izvedel je pričel jokati rekoč, da njegova mati ni nič kriva, marveč, da se hoče žrtvovati zanj. Aretirani ste bili tudi dve morilčevi sestri in dva druga dijaka. Policija sodi, da je umor sad zarote Rusinov proti poljskim plemenitašem.

V torek 14. t. m. se je vršil pogreb grofa Potočkega. Pogreba se je udeležilo veliko številno dostojanstvenikov in tudi ministra Beck in Bienert sta bila navzoča. Pred cerkvijo sv. Bernarda je govoril grof Badeni. Pogreb se je vršil povsem mirno.

Bogatstvo grofa Potočkega se ceni nad **140 milijonov K.**

Po umoru portugalskega kralja in prestolonaslednika, umor grofa Potočkega, reprezentanta poljske šlahte in reprezentanta nasilstva proti razvoju rusinskega naroda.

Mi iz naše strani ne bomo peli slavospevov ne morilec ne umoru. Konstatirati hočemo samo, da je ta umor zopet nov dokaz, da se s terorizmom - bodi si proti pravicam narodov ali samo posameznih slojev v narodu, ne more uničiti hrepjenja po pravici, ampak da se ga še bolj oživlja v tiranijo čutečih dušah katere se povspno do uporabljanja proti zatiralcem enakih sredstev kakoršnih se poslužujejo zatiralci proti zatiranim. Preveč časa prenaša poljsko in rusinsko ljudstvo barbarično robstvo polske šlahte, ki je prodana do mozga dunajskemu centralizmu in vsaki vladi in vsaki krivici.

Robstvo gališkega absolutizma se ne da opisati kakor ni mogoče opisati mizerno stanje poljskega proletarijata in nesrečnega rusinskega naroda. - Slovanska poljska šlahta ni samo proti slovanskemu bednemu delavcu ampak tudi proti slovanskemu rusinskemu narodu.

Udušila je vsako pravico, vsako svobodo in narodno enakopravnost. Zastonj so se trudili socialni demokratje, da dokažejo posledice, ki bi znale nastati iz krivic, ki jih trpi rusinski narod in poljski proletarijat. Ni se jih slušalo in kakor v Portugalu tako je nastalo tudi v Galiciji. Hotelo se je udušiti glas svobode in pravice in govoril je samokres.

Žalostni toda neizogibni konec robstva in njegovega sistema.

Delavci! Sodrugi! Somišljeniki!
Naročajte „Delavski List“
in širite „Delavski List“

RAZNO.

Krvava statistika.

Ruska „*Nasha Gazeta*“ (nekdanji „*Tovaris*“ je priobčila te dni statistiko kaznij političnih sodnih razprav v Rusiji v mesecih januarja in februarja 1908 (starega stila).

Na smrt je bilo obsojenih **417** oseb. (179 v januarju in 238 v februarju). Od teh kazni se je že izvršilo 198. V 41 slučajih se je premenilo smrtno kaznen v do-smrtno ječo. Drugi čakajo trenotek za trenotkom na smrt.

Na različne kazni je bilo obsojenih v omenjenih dveh mesecih 1138 oseb in sicer:

<i>Prisilnemu delu</i>	338 oseb
<i>V prognanstvo</i>	84 „
<i>V navadni zapor</i>	143 „
<i>V inkorporacijo discipliniranih čet</i>	16 „
<i>V dosmrtno ječo</i>	236 „
<i>V trdnjave</i>	252 „
<i>Razni</i>	69 „
	Skupaj 1138 oseb

Nadalje je bilo obsojenih 38 direktorjev raznih opozicijskih listov. Eksekutivna oblast je suspendirala 24, sodniška oblast pa 4 liste. 53 raznih revij in listov je bilo obsojenih na globe na skupno svoto 33.400 rublov.

Po vzrokih obsodb se razdele obsojenci na sledeče:

<i>Vsled sodelovanja v revolucijskih gibanjih</i>	307 oseb
<i>„ terorističnih dejanj</i>	257 „
<i>„ sodelovanja v revolucijsko-naravnih strankah in v bojnih organizacijah</i>	366 „
<i>„ kmečkih puntov</i>	199 „
<i>„ razlaščenja i. dr.</i>	429 „
	Po stanovih se razdele obsojenci:

<i>kmetov</i>	572 oseb
<i>delavcev</i>	286 „
<i>malomeščauov</i>	171 „
<i>vojakov</i>	107 „
<i>dijakov</i>	108 „
<i>svobodne stroke</i>	72 „
<i>državnih funkcionarjev</i>	65 „
<i>časnikarjev</i>	21 „

Od 1601 obtožencev je sodilo vojno sodišče 832.

Iz tega je razvidno, da imajo ruski sodniki še precej dela.

V Trstu v Narodnem domu pa se poje „*Bože cara hrani*“ in narodnjaki ploskajo in vriskajo navdušeni od akordov, ki proslavjajo mogočnega v senci katerega stoka in trpi v bedi in bolečinah ruski narod. Pač slabše zagovornike ima rusko ljudstvo v tržaških narodnjakih.

Groza statistike brezposelnosti v Ameriki.

Po dolgotrajnem nabiranju statističnih podatkov o številu brezposelnih v Združenih državah, se je končno posrečilo dobiti - dasi še ne popoln - rezultat, kterega prikazuje spodnje številke.

Število brezposelnih delavcev v posameznih državah, kolikor se je moglo dog-nati je sledeče:

Alabama	20.000
California	74.000
Colorado	18.000
Connecticut	30.000
Delaware	11.000
Illinois	200.000
Iowa	2.000
Kansas	10.000
Maine	12.000
Massachusetts	25.000
Missouri	45.000
Montana	8.500
Nebraska	9.000
New Hampshire	18.292
Tennessee	25.000
Texas	3.000
Utah	10.000
Vermont	5.500
Virginia	60.000
West Virginia	60.000
	Skupaj 596.702

Sledeče je pa število brezposelnih v raznih večjih mestih:

Birmingham	14.000
Little Rock	1.200
San Francisco	27.000
Denver	10.000
Bridgesport	5.500
Wilmington	900
Chicago	90.000
Indianapolis	7.700
Des Moines	500
Lewiston	1.200
Boston	40.000
Detroit	15.000
St. Louis	30.000
Butte	4.500
Omaha	4.000
Goldfield	200
Concord	1.500
Newark	5.000
Trenton	5.000
New York	250.000
Philadelphia	100.000
Providence	8.677
Knoxville	4.500
Montpelier	5.000
Wheeling	6.000
	Skupaj 611.827

Vsa ta velikanska brezposelnost je posledica finančne in gospodarske krize, ktera se še zmiraj vleče od meseca no-

vembra t. l. In kljub tem žalostnim faktorom vpijejo nekteri časopisi, da imamo prosperiteto.

Za 1. maj.

Majnikova štev. „*Delavskega Lista*“ izide v slavnostni obliki na 6. straneh.

Ta št. v kateri bodo objavljeni članki in spisi največjih socialističnih pisateljev, bo stal 10 vin. Naročniki jo vdobe po navadni ceni.

Ta št. „*Delavskega Lista*“ bo natisnjena v 10 tisoč izvodih. Sodr. in prijatelje prosimo, da naroče že sedaj koliko iztisov je hočejo imeti.

Naroči se lahko pismeno ali ustmeno v upravništvu „*Delav. Lista*“ ul. Boschetto 5, II. nad.

Na delo tedaj!

Domače stvari.

Predavanje v Ljudskem odru.

V četrtek 9. in petek 10. t. m. je predaval v Ljudskem odru sodr. *E. Kristan*. Prvi večer je govoril o predmetu: *Pogoji za obstanek malih narodov*. Govornik je opisal najprej zgodovino raznih malih in velikih starih narodov, ki vkljub svoji oboroženi moči moči, se niso mogli vzdržati pri življenju več časa nego so jim nudili naravni pogoji. Nobenemu narodu ni zagotovljen večni obstanek, toda dolžnost naroda je, da si vstvari sam take razmere, v katerih se more ohraniti vsaj toliko časa pri življenju, kolikor bi se mogel ohraniti če bi ne bilo ničesar, ki bi oviralo naravne predpogoje njegovega obstanka. Napačno je mnenje, da je militarizem največa opora narodov. Posebno mali narodi se ne smejo zanašati na fizično, kaj še na številno, če tudi dobro oboroženo, organizirano in združeno moč. Tudi v bodoči družbi bodo tekmovali narodi med seboj, toda v tem boju ne bo odločevala več številna marveč kulturna moč narodov. Zmagali bodo oni, ki bodo na najvišji stopinji kulture. Narod, ki šteje 40 milijonov duš, ne občuti velike škode, če se tudi 30 milijonov njegovih članov ne briga za njegov obstanek od-nošno, če ni deležno kulture. Ostane mu še vedno 10 milijonov popolnih duševno močnih in zavedajočih se članov, ki tvorijo razven duševne, tudi precej številno moč, ki tekmuje in dela za obstoj celega naroda. Drugače je pa pri malem narodu. Če ima slovanski narod, ki šteje največ 2 milijona članov, 1 milijon in 500 tisoč članov, ki se ne brigajo za njegov obstanek, ki je apatično duševni tekmi narodov, nam ostane največ, (optimistično računano) 500 tisoč popolnih članov, ki absolutno ne morejo tekmovali vspešno z 10 milijoni velikega naroda. Ako pa demokratiziramo kulturo in vse njegove pridobitve, znanost, umetnost itd., če naredimo iz vseh 2 milijonov članov tudi res ravno toliko popolnih narodnih bitij, potem imamo že precejšno število katero bo moglo potom svoje duševne moči tekmovali z drugimi narodi in vstvarjati najboljše predpogoje v svrhu njegovega obstanka. Vsestranska naobrazba in demokratizacija kulture in njenih pridobitev je tedaj predpogoj, da naredimo iz sedanjega števila Slovencev število popolnih duševno močnih bitij, ki bodo potem vstvarili pogoj obstanka svojemu narodu. Seveda je to le malenkosten izvleček lepega predavanja, ki ga vsled pomanjkanja prostora ne moremo, če prav bi ga zelo radi, objavili.

Drugi večer je predaval o *starih verah*.

S tem predavanjem je napravil predavatelj samo podlago na katereji bo razvil ciklus predavanj, ki jih priredi v kratkem zopet v Ljudskem odru o tem predmetu. O tem predavanju pa damo v prih. št. obširneje poročilo.

Toliko prvi kakor tudi drugi večer, je bila dvorana v delavskem domu do zadnjega kotička natlačena skoraj samih delavcev, ki so pazno, da naravnost verno sledili izvajanjem predavatelja, ki se s svojo divno živo besedo si prisvojil popolnoma

slušalce, ki so s živahnim zanimanjem srkali znanje in duševnega razvedrila.

V kratkem priredi *Ethin Kvistan* v Ljudskem odru večje število predavanj.

Slovenske delavce in sodruge opozorimo že sedaj na zopetni duševni vzitek.

Dramatični večer, ki ga je priredil Ljudski oder pretečeno nedeljo v Delavskem domu je vspel, kar se tiče igranja jako imenitno, Le žal, da ne moremo reči kaj takega tudi o udeležbi, ki je bila še precej skromna, kar ni navadno pri prireditvah našega Ljudskega odra. V igri „Kdor se poslednji smeje“, so se odlikovali gospa Antonija Nepožlan, gospica Josipina Tamajer in gospod Vekoslav Mrak. V igri „Popolna žena“ pa gospici Katica Požar in Josipina Tamajer ter gospoda A. Strelski in Drago Vrabc. Splošno smemo reci, da je bila druga igra lepše uprizorjena nego prva. V gospici K. Požar smo zapazili temperamentno igralko, ki bi smela nastopiti na večjih odrih. Upamo da bodo omenjene gospice in gospodje še večkrat nastopili v Ljudskem odru in mi jim zagotovimo že sedaj, da ob večji udeležbi, nego je bila pri zadnji predstavi.

Po predstavi se je razvila lepa domača zabava, ki je trajala pozno v noč.

Rezultat volitev v bolniško blagajno na državni železnici v Trstu. In zopet sijajna zmaga socialnih demokratov! Pri zadnjih volitvah v bolniško blagajno so bili izvoljeni v mre zastop vsi naši kandidati in sicer *Mavričič z 862, Robin z 823, Stöhler z 827, Cotter z 866, Ipavec z 860 in Stenovič z 823 glasovi.*

Naši patentirani nasprotniki *Trošt, Buffon, Essich, Bisjak* in dva *Lisjak* so dobili vsak le 121 do 151 glasov.

In zopet sijajen fijasiko dr. Mandič-evih krumirjev!

Okrajna bolniška blagajna. V tednu od 5. aprila do 11. aprila se je dalo bolniško podpora 520 novim bolnikom, odvzelo se je pa 520 ozdravljenim. V subvenciji ostane še 1061 bolnikov. V omenjenem tednu se je izdalo 16.628'45 K bolniške podpore.

Ljubljanski sodrugi se udeležijo letošnjih dopolnilnih občinskih volitev v Ljubljani, ki se vrše v sredo dne 22. t. m. (oziroma ožje volitve 23. t. m.) samostojno s svojimi kandidati. Kandidatje so: *Ethin Kvistan*, pisatelj in urednik; *Ivan Mlinar*, korektor in *Josip Petrič* strojnik državne železnice.

Za družino sodr. Ropasa so darovali:

Po 40 vin.: Sodrugi Okrogar, Kocijancič, Repovš, Margon, Lapajne, Marold. Po 20 vin.: Sodrugi Mislej, Gregorčič, Zvegljč, Smerdu, Zbokel, Mahorčič, Kuderca, Gregorčič, Petrovič, Mangoli, Kutel, Stojkovič, Čuk, Čevja, Kapel, Urenk, Francič, Pirnat, Fatru.

Skupaj K 570
Čisti dobiček veselice železničarjev 13—
K 1870

Sodruga prosimo, da se spominjajo še nadalje družine preganjanega sodr. Ropasa.

Javna dražba. V Četrtek dne 23. aprila t. l. ob 10. uri dopoldne se vrši v skladišču južne železnice za oddajanje blaga št. 2. v II. nad. javna dražba nedvignjenega blaga. Predmeti, ki se imajo prodati, se prisodijo tistim, ki ponudijo največ, položijo takoj zdražnino in odpeljejo blago takoj. Seznan teh predmetov je priloženo v vestibolu osebne kolodvoru.

Pod vzklikno ceno se blaga ne odda.

Najnovejši posel dr. Gregorina. Od dr. Gregorina smo prejeli sledeči popravek:

Slavno uredništvo!

Ozirom na notico, uvrščeno v Vašem cenj. listu pod naslovom: „Najnovejši posel dr. Gregorina“ in sicer v št. 14 t. l. prosim, naj izvoli slavno uredništvo v smislu § 19 tisk. zak. priobčiti sledeči popravek:

Ni res, da sem se oprijel mešetarstva ter da sem se pretekli teden podal na Prosek k trgovcu Gorjupu in mu ponudil pekovske delavce — po ceni; pač pa je res, da nisem bil na Proseku pri Gorjupu že od dne 12. maja 1907 ter da tudi takrat nisem ponujal pekovskih delavcev, marveč imel sem z omenjenim gospodom opravka le v poslu državno-zborskih volitev. Ni torej res, da je g. Gorjup predbacivano mi namišljeno ponudbo odklonil, češ, da ima že delavce dobre, pridne poštene in izurjene v ti stroki.

Dr. Gustav Gregorin,
odvetnik v Trstu.

Mi bi odgovorili gospodu dr. Gregorinu lahko takoj in sicer tako kakor se sploh spodobi. Toda ker nočemo dvakrat govoriti o eni in isti stvari, prepustimo odgovor

našemu proseškemu sodrugu, dopisu katerega bomo dodali tudi nekaj svojega.

Toliko na znanje.

Za ljubljanske občinske volitve je liberalna stranka na zaupniškem shodu v nedeljo imenovala sledeče kandidate: Za III. razred: *Engelbert Franchetti, Anton Likozar, Urban Ušeničnik, Josip Turk, Josip Vidmar, Ivan Pavšek*, za II. razred: dr. *Karl vitez Bleiweis-Trsteniški in Anton Gorše*. O nekaterih kandidaturah je bila debata zelo živahna. Pavšek je v tretjem razredu kandidiran proti predlogu izvrševalnega odbora. Pripovedovalo se je, da so socialni demokratje izjavili, da bodo glasovali zanj. Kakšni socialni demokratje so to izjavili in komu, tega se pač ni povedalo. Očividno bi liberalci radi zopet delali zgago med socialisti. Toda na tem polju jim sreča ne ostane večno zvesta.

Wahrmundova brošura, v koji je dunajska cenzura zaplenila 5 mest, izide v kratkem v slovenskem prevodu. Sodruga in svobodomiselnih prijateljev opozorimo že sedaj na njo in upamo, da nam bodo pomagali razširiti jo med ljudstvo.

Brošuro izda sodr. A. Kvistan v Idriji.

DOPISI.

GORIŠKO.

Solkani. Shod socialnodemokratske stranke v nedeljo dne 12. t. m. je vsestransko dobro vspel. Dvorana Mozetičeva je bila polna, poleg sodrugov je bilo navzočih tudi precejšnje število slušalcev izven stranke, ki so vsi pazljivo sledili izvajanju. Predavatelj dr. Herik Tuma je na kratko razložil položaj državnih poslancev socialnodemokratske stranke v dunajskem parlamentu in način njihovega delovanja. Razložil je potem na kratko, vprašanje o podraženju živil, ki je v tesni zvezi z agrarnim vprašanjem in z državnimi trgovskimi pogodbami. Splošno je povdarjal potrebo tesnejše in intenzivnejše organizacije na Goriškem, posebno pa, da je potreba pritegniti socialnodemokratski stranki tudi malega posestnika in srednjega kmetovalca, katerih interesi gredo skupno s socialnodemokratsko stranko. Zadnje volitve so pokazale, da se socialnodemokratska stranka začena razširati tudi med kmečkim ljudstvom in zato je čas, da se politična organizacija tudi med njimi prične. Novo nastopivša agrarna stranka na Goriškem se sestavlja itak po večini iz demokratskih elementov, ki potrebujejo le pouka, da se odtegnejo nenasravnim zvezi z agrarnim veleposestvom in pritegnejo docela naravni zvezi socialnodemokratske stranke. Govornik je posebej povdarjal, da bo treba po predavanjih v prvi vrsti pojasniti temeljna vprašanja socialnodemokratskega nauka, posebno pa, da se radi katerega se socialnodemokratsko stranko najbolj napada. Docela zmedeni pojmi se razširjajo glede stališča socialnodemokratske stranke proti veri, češ da je ne-in protiverstva, in glede vprašanja narodnosti, češ da je ne-in protinarodna. Tako se skoraj nič ne ume vprašanje glede lastnine in razlastitve. Ravno od te strani, t. j. od strani protiverstva, protinarodnosti in protilastninstva pa se socialnodemokratsko stranko najbolj napada in odtod se najbolj odtegujejo stranki kmečki nižji sloji. Posebno je povdarjal, da mora biti temelj politični organizaciji strokovna organizacija in da bo treba zlasti v Solkanu ustanoviti poleg že obstoječe strokovne organizacije lesnih delavcev, še enako za kovinske delavce, za težake in strokovno kmečko organizacijo. V ta namen naj se zaupniki posvetujejo in naberejo potrebne podatke, toda da bo mogoče v najkrajšem času dotične strokovne organizacije oživotvoriti.

Po predavanji sledil je razgovor z zaupniki ter se je sklenilo, da se predavanja odslej vrše redno vsako nedeljo in praznik.

Dol. Vrtojba. Javni ljudski shod priredi tukajšnja krajevna organizacija jugoslovanske socialnodemokratske stranke v **ponedeljek dne 20. t. m. ob 3. uri pop.** v veliki dvorani gostilne gospoda *Frana Faganelijana*. Poročal bo sodr. dr. Hinko Tuma o predmetu „delavec, kmetovalec in socialna demokracija“.

Sodruga in somišljenike vabimo na obilo vdeležbo.

Vrtojba. V št. dne 9. t. m. nam je „Edinost“ zopet odgovorila in zopet se dela nedolžno. Naj bo „Edinost“ gotova, da tudi mi se neradi pečemo s takimi malenkostmi, toda tudi smo ljudje iz mesa in krvi in tudi mi navadni delavci občutimo, če hodi kdo po nas.

„Edinost“ pravi, da Pino ni pisec dopisov iz Vrtojbe in da sem hotel jaz samo smešiti gospoda Pina. Toda „Edinost“ naj verjame, da se mi čisto nič ne mudi smešiti Pinota, še manj drugih oseb. Gre se samo, da razkrinkamo moža, ki baje nima drugega posla nego da skuša po predalih „Edinosti“ udrihati po socialni demokraciji. Seveda se potem vsi uredniki i dopisoiki „Edinosti“ jeze, ker se jim pošteno odgovarja. Dokler nismo imeli kje odgovarjati, so imeli narodnjaki vedno prav. Sedaj so se razmere malce predrugačile i za vas i za nas.

Toda pojdim o k stvari: *Jaz izjavljam še enkrat, da je Pino dopisnik „Edinosti“.* Če hoče, mu to lahko dokažem kadar želi.

Nadalje pravi „Edinost“, da ni napadala nikdar drugih razven mene ki imam pogum podpisati dopise. „Edinost“ misli res, da je naredila s tem bog ve kako modro delo. Od nas pa zahteva, da bi pustili pri miru in spoštovali dopisnike, ki se skrivajo pod uredniško plahto.

Vse to ne naredim v lastno bran ali pa celo v bran socialne demokracije. Ne jast se ne bojim lažnjih napadov in noben naš sodrug ne. Pa tudi nimamo se braniti pred nikomur radi ničesar še manj pa pred Pinom in „Edinostjo“. Sicer bi želeli, da bi se znali narodnjaki braniti sami tako kakor naši sodrugi, ki povedo vsakomu v obraz kaj so. Želeli bi bilo, da bi bili tudi liberalci enaki značajnejši in potem jih bomo spoštovali, kakor spoštujemo vsakega značajnega nasprotnika. Kar se pa tiče ital. pesmi ki jih baje jaz pojem se je „Edinost“ še posebej zlagala. Jaz namreč nimam niti glasu pa ne morem peti ne ital. ne slovenskih.

Toliko za danes. In če sem naredil kaj, radi česar bi me hoteli spraviti pred zakone naj se poskusi in dokazal jim bom, da zakoni niso samo za rudečkarje, marveč tudi za take po katerih žilah se pretaka plava kri. Punktum.

Miha Gorkič.

Iz Gorjanskega pri Komnu smo prejeli sledeči dopis, ki karakteristično dokazuje, kako se zavzemajo za kmečke koristi i liberalci i klerikalci, in kako znajo biti združeni pri takih le poslih.

«Pred par meseci je naročil tuk. župan gospod Švara, pri kmetskem društvu v Gorici, več tisoč trtnih kovčič, do katerih je prišel zahtevajoč jih na umrle občinarje, otroke itd. in kmetsko društvo mu jih je tudi poslalo.

Ko jih je enkrat imel v svojih rokah jih je pričel mesto deliti med tuk. kmete, pa prodajati. Tako jih je razprodal 40.000 (reci štiridesettisoč).

V nedeljo 5. t. m. so se pa tuk. kmetje spravili nad župana ter mu rekli v obraz, da je to njegovo delo sleparsko itd. — **Župan Švara je priznal, da to kar je naredil ni pošteno**, toda rekel je, da je ravnal tako na ukaz liberalnega goriškega deželnozbornskega poslanca gospoda **Josipa Štrekliča**.

Občinarji so vzeli izjavo župana na znanje, izročili vsi stvar okrajni sodnji v Komnu ter uložili tožbo.

Pozvedeli in poročali pa bomo natančno še kako se bo vsa stvar rešila in kako bo izpadla stvar pri sodišču.

Komentarja bi menda ne bilo treba. Zadeva sama govori dovolj jasno. Pripomniti nam je samo, da je župan Švara pristen klerikalec in agitator klerikalne stranke. Štrekelj Josip je pa liberalac. Pa sta se vendar med seboj jako dobro spoznamela. Župan Švara je bil že pri velikonočni spovedi. Dušni sodnik ga je oprostil greha. Njegova duša je tedaj že popolnoma čista. Videti pa hočemo, kaj poročajo sodniški paragrafi in telesni sodniki v Komnu.

Mož si najbrž misli. Dušo imam čisto, če telo ni nič ne de. Saj če tudi hudič telo vzame, duša gre še vedno v nebesa če je vdobila odvezo.

O vsem več o priložnosti.

ISTRA.

Pulj. «Omnibus» zavija. Pretečeni teden je objavil „Omnibus“ uvodni članek v katerem bi hotel podučevati sodr. Petejana kako in kaj bi moral dopisovati v „Delavski List“. No, mi se radi tega ne bomo prepirali z „Omnibusom“. Če mislijo njegovi uredniki, da bodo hodili naši dopisniki k narodnjakom po dopise za v „Delavski List“, so se prokleto zmotili. Toda „Omnibus“ pošilja tudi sodr. Petejana, da naj obračuna s sodrugom Tuntarjem radi zadeve dveh mandatov v splošni kuriji za mestni svet puljski.

Že v zadnji št. „Delavskega Lista“ smo povedali, kako smešna je trditev Laginje, češ, da je sodr. Tuntar izjavil Rizziju, da

se zadovolje socialisti tudi z dvema mandati v splošni kuriji. Sodruga Tuntar je izjavil pod častno besedo, da z Rizzijem ni govoril nikdar o številu mandatov. Če bi bilo narodno časopisje pošteno, bi bilo moralo izjavo sodr. Tuntarja objaviti in komentirati. Toda ne. Naši poštteni narodni žurnalisti (recte, meščanski hlapci) troben-tajo o dveh mandatih in o Tuntarjevi izjavi Rizziju, kakor bi se sodr. Tuntar ne bil opravičil, kakor ne bi bil dokazal laži izjave dr. Laginje. Tudi govore o tej stvari prav tako, kakor bi bil sodr. Tuntar oseba, ki je odločevala v komisiji, v kateri se je sklepalo volilno reformo za mestni svet puljski. Tuntar ni nikak poslanec, ni bil član omenjene komisije. Tudi pri sklepanju ni mogel sodr. Tuntar upli-vati prav ničesar, ker sklepalo se je volilno reformo brez sodelovanja socialistov, katerih ni niti vprašal nihče za svet.

Toda ne gre se za Tuntarja, ampak gre se za Laginjo, ki je največ kriv, da dobi delavstvo v splošni kuriji dva mandata, a se ga hoče pokazati ljudstvu kot demokrata. Laginja je izdal puljsko delavstvo in istrske slované katere je izročil za nedogleden čas italijanski manjšini. Tudi za puljsko mornarico je skrbel Laginja. Sedaj bi pa hotel pokriti škandal, ki ga je naredil s tem, da je izvojeval mornarici 10 zastopnikov. Pokril bi pa rad z lažmi, očistil bi se rad izdajstva, pripovedujoč, da so temu krivi socialni demokratje.

Mi bi želeli od „Omnibusa“, ki poje večne slave demokratizmu dr. Laginje, da nam odgovori na sledeča vprašanja:

„Ako je dr. Laginja res demokratičen, kakaj je potem glasoval za predlog komisije, ki določa delavstvu dva zastopnika in kakaj ni glasoval proti?“

Če ne dobimo na to vprašanje nobenega odgovora, potem bomo smatrali puljske slovanske narodne voditelje za navadne politične švindlarje, ki hočejo na nesramen način slepiti javnost v svoje strankarske in sebične svrhe.

Da se razumemo.

Predavanje in shod sodr. E. Kristana. Toliko predavanje ki se je vršilo v soboto, kakor tudi shod, ki se je vršil v nedeljo v „Arco Romano“ na katerih je govoril sodr. E. Kristana sta vspela najsijajnejše. Le žal, da nam ni mogoče, vsled pomanjkanja prostora, dati o predavanju in shodu obširno poročilo. Sodr. Kristan sme biti z vspehom popolnoma zadovoljen in zadovoljni smejo biti tudi poslušalci katerim ostanejo besede sodr. Kristana gotovo v trajnem spominu.

Pa smo res nevarni. Naša puljska pulcija nas smatra za grozno nevarne ljudi. Te dni se je zopet nekaj zgodilo, kar se navadno ne zgodi drugod. V soboto je poslala pulcija na predavanje sodr. E. Kristana komisarja in dva tajna agenta. To je bilo namreč v dvorani. Okoli hiše v Arco Romano pa nas je varovalo cel čas predavanja 12 dobro oboroženih redarjev. Na shod, ki se je vršil v nedeljo v ravno isti dvorani, je poslala pulcija komisarja in 4 tajne agente. Okolu hiše pa je bilo vse polno redarjev. Čemu toliko redarstvenega aparata, pa res ne vemo. Menda so v Pulju zelo redki slučajji, da se vrši kak shod ali predavanje, drugače si ne moremo tolmačiti tolake oborožene moči za prazen strah pred resnico. Smo pač v Rusiji... pardon — v Avstriji namreč in v mestu kjer živi Laginja in izhaja „Omnibus“!

Smo pač nevarni ljudje, kaj se hoče.

Zopet škandal. Shod, ki se je vršil v nedeljo v Arco Romano, se je imel vršiti na trgu Verdi. Toda dan pred shodom je policija prepovedala prirediti shod na trgu in sicer radi motenja javnega miru. Pravi vzrok te prepovedi je namreč sledeči: „Omnibus“ nas je pozval pred kratkim, da skličemo, če imamo kaj poguma, shod na trgu in dostavil zraven poziva še narodno kulturno grožnjo, da v tem slučaju, se ne vrnemo domov s celimi glavami. Mi se te narodne grožnje nismo vstrašili in sklicali smo shod na trgu. Narodnjakom se je pa zdela ta naša pogumnost presmela, šli so k policiji in zagrozili da prepove shod na trgu, ker ga drugače razbijejo. Policija je vzela na znanje grozitev kulturo širajočih narodnjakov in prepovedala shod. To je tudi narodno delo naših preljubljenih narodnjakov.

Slovanski socialisti si štejejo v ponos, da so bili prvi, ki so govorili na javnem trgu v italijanskem mestu, slovensko. Hoteli so to še enkrat in večkrat narediti. Pa ti pridejo slovanski narodnjaki in naredijo narodni veto. Je pač tako pri naših narodnih nazadnjakih.

Vsak po svoje.

Katoliški svetovni nazor.

(Iz nezaplenjenega dela Wahrmundove brošure: «Katoliški svetovni nazor in svobodna znanost».)

Katolicizem, je kakor vemo vsi, zgodovinsko razvita oblika krščanstva. Vzel je gotove elemente iz prvotne dobe krščanstva in jih je samostojno dalje razvil; tekom stoletij je preživel celo vrsto razvojnih stopinj in je našel svoj konec v današnjem ultramontanskem katolicizmu.

Predpostaviti se mora, da imamo opraviti z enim velikih krščanskih verskih zistemov in da se tukaj, kakor pri vsakem višje razvitem verskem zistemu lahko razloči štiri glavne sestavke: Pojm o bogu, svetovna slika, kult in morala. Od njih se mora zopet razločevati zunanja organizacija ali ustava one družbe, ki si izbere nego kake vere za svojo dolžnost. Take družbe na krščanskih tleh imenujemo po navadi cerkve. In da vpliva na njih organizacijo verski zistem v mnogih točkah, je jasno. Toda predvsem se hočemo držati tistih glavnih sestavin verskega zistema samega, ki si jih seveda le teoretično lahko mislimo ločene, ker imajo v praksi mnogotere zvezi.

Menda v splošnem lahko predpostavljam za znano, da je vzelo krščanstvo temeljne elemente svojega pojma o bogu od židovstva. Pojm božanstva pri židih je označen s tremi bistvenimi značajnimi potezami: Monoteističen je, anstropomorfen in nacionalen. Poglejmo na kratko, kaj je postalo v katoliški cerkvi iz teh znakov.

Ortodoksnem židovstvu je veljal stavek: «Slušaj, Izrael, gospod naš bog je edinstven bog» (5. Moiz 6, 4) za najvišjo versko resnico. Ponosno se je bahalo napram poganom s svojim monoteizmom. Krščanstvo mu je začetkom sledilo v tem (Mark. 12, 19). Toda že tekom prvih stoletij svojega obstanka je krščanska cerkev «edinstvenega boga» spremenila v «trojno enega boga», ki se, kakor je znano, sestavlja iz božanskih oseb očeta, sina in svetega duha. Z dolgimi teološkimi prepiri, ob katerih se je izvršila ta sprememba, se nam tukaj naravno ni treba pečati, kakor bi tudi ne z razmotrivanjem nauka, da so tri mejsebojno resnično ločene osebe vendar en bog, kar označuje rimski katekizem sam kot nerazumljivo skrivnost.

Važno pa je za razumevanje vsega razvoja, da se je s povzdigo — po evangelijskih poročilih v zgodovinski dobi živečega in delujočega — človeka Jezusa na drugo božansko osebo nastopila pot, po katerem je le bilo treba korakati dalje, da se dobi cel olimp, ki se je razlikoval od staropoganskega samo po svoji krščanski barvi. Če je ustanovitelj krščanstva postal bog, je bilo vabljivo, povzdigniti tudi tiste, ki so imeli z njimi bližje zveze, nad nižavo človeštva.

Tudi se ne sme prezreti, da so razne praktične potrebe silile na tako ravnanje. Na svojem osvojevalnem pohodu po svetu ja našlo krščanstvo povsod po deželi in po mestih tempelne in bogočastne prostore malih poganskih lokalnih in varstvenih bogov, ki so imeli pomen pač samo za gotove okraje, kjer so pa bili narodu prirastli k sreči in se jih je tudi častilo s poljudnimi slovesnostmi in šegami. Ni bilo misliti, da bi se dalo iztrebiti to. Kdor hoče pridobivati, se mora znati tudi prilagoditi. Krščanstvo se je kmalu vživelo v to ulogo. Iz poganskega boga je postal krščanski svetnik; stare slovesnosti in narodu priljubljene šege so obstale s krščanskimi imeni.

Ker so si predstavljali boga liki zemeljskega kralja kot najvišjega vladarja v nebeškem carstvu, ni bilo težko, obdati ga tudi s tropom služočih duhov ali poslov, za kar ni bilo treba nič drugega, kakor prevzeti nauk o polbožanskih posredovalcih med nebom in zemljo iz prastare verske predaje.

Popolnoma v tem zmislu vidimo približno izza petega stoletja po Kristusu, da prevzame Jezusova mati Marija ulogo nebeške kraljice in zastopa takorekoč ženski element v krščanski božanski ideji. Nadalje vidimo okoli boga zbrane Kristusove apostelne, proroke starega in novega zakona, neomejeno vrsto svetnikov, legije angeljev. Neomejeno imenujem vrsto svetnikov zato, ker ima po katoliškem nazoru najvišja cerkvena moč pravico, ob vsakem času imenovati nove svetnike in jih prezentirati bogu, da jih sprejme brez ugovora.

Da se prikaže natančni zmisel cerkvenega nauka, se mora seveda povdariti, da ni smatrati ne Marije, kakor tudi ne angeljev in svetnikov za prava božanstva. Že drugi splošni koncil v Niceji (787) je določil, da gre božansko obožavanje samo troedinemu bogu, podobe Kristusa, device, angeljev in svetnikov pa je častiti samo s poljubi, poklekovanjem, prižiganjem sveč in kadilom.

Toda v vsaki veri se mora dobro ločiti teologija in versko življenje. Ne prvo, ampak drugo odločuje praktično. In v tem zmislu se lahko mirno trdi, da je katolicizem samo v teoriji monoteistična vera, v praktičnem izvrševanju in v ljudskem pojmovanju pa je na tak način vdan mnogobožstvu, ki ga je komaj presegalo nekoč tako močno pobijano poganstvo.

A tudi iz drugega važnega razloga se ne more katoliško krščanstvo smatrati za monoteistično vero. In ta razlog je, na kratko povedano — hudič. Prav isti hudič, ki igra, kakor vemo vsi, v katoliškem privatnem in javnem življenju mnogo značilnejšo ulogo, kakor bog sam.

Hudič pa je, znanstveno pojmovan, predstavnik starodavnega dualističnega verskega zistema, ki si ne zamišlja enega boga ampak dvoje božanskih

bitnostij, dobro in hudo načelo v boju za svetovno vlado.

Na hudiča naletimo že davno pred Kristom v veri Perzijcev, ki jo je Zoroaster formuliral na staroiranskih temeljih. Z njim so se židje seznanili v Babilonu. In izza drugega stoletja pred Kristusom se ga lahko dokaže tudi v židovski literaturi. Od židov ga je zopet prevzelo krščanstvo in zlasti v katoliški cerkvi se goji s tako ljubeznijo, da se mu tudi danes vzlic vsemu nasprotovanju brezverstva prav dobro godi.

Seveda tudi hudič ni sam. Kakor bog angelne, tako ima on armado hudih duhov in demonov na razpolago. «Njih glavni se imenuje Lucifer ali Satan», pravi rimski enotni katekizem dobesedno.

Da stopijo ljudje lahko s hudičem v zvezo, da sprejemajo od njega čarovniške moči, da po njem lahko koristijo in škodijo in podobno, je dokazano ne le od uglednih katoliških teologov, temveč tudi nešteto krat s priznanimi trpinčenji v čarovniških procesih.

Brez ugovora pa je to zopet v najnovejšem času dokazal pater Avrelian iz vendiškega samostana, ki je po dovoljenju avgsburškega in eichstätskega škofa dne 13. in 14. julija 1891 z lastno roko izgnal hudiča iz obsedenega dečka in vložil «aventično poročilo» o vsem dogodku dne 15. avgusta 1891 v samostanskem arhivu. Tam pravi pater Avrelian med drugim doslovno: «Kdor bi hotel tajiti obsedenost v naših dneh, bi s tem priznal, da se je v zmoti odvrnil od nauka katoliške cerkve».

Kako se vjema po tem nauku hudičeva moč nad človekom in sploh njegovo očitno gospodstvo na svetu z zatiranjem monoteizmom in z neomejeno vsemagočnostjo dobrotnega in pravičnega boga, je vprašanje, na katero pač lahko odgovarja teološka školaštika, žal pa da ne zdravi razum. Sreča da njega na tem polju sploh nič ne potrebujemo.

Društvene stvari.

Godbeno društvo „Lira“ pri Sv. Križu priredi na velikonočni ponedeljek v veliki dvorani gostilne Maganja veliko veselico z igro, godbo, šaljivo pošto, in šaljivo tombolo. Igralo se bode štirideskano žaloično *Sin*. Vstopnina 50 vin. za osebo. Začetek točno ob 4 uri in pol pop. Sodruga in prijatelje dramatike pozivljamo, da se udeležijo te dramatične predstave v velikem številu.

IZJAVE.

Ozirom na to, da me je «Narodna delavska organizacija» stavila v vrsto kandidatov, ki so imeli biti voljeni v zastopstvo bolniške blagajne v Trstu, izjavljam, da sem prišel povsod nedolžno do te kandidate. Z N. D. O. nisem imel in nimam prav nikakega stika ter smatram vsled tega tako postopanje netaktno, da ne rečem nepošteno.

Martin Essich
strojevodja državne železnice.

ZAHVALA!

Podpisana izrekam tem potom železničarskemu tajništvu, posebno pa sodrugu Kopaču najtoplejšo zahvalo, za prejeto podporo 140 kron, ki sem jih dobila vsled njegove intervencije od zavarovalnice proti nezgodam. V Trstu, dne 10. aprila 1908.

Ivana Zorman.

Listnica uredništva.

Polj L. Prihodnjič.
Miren P. Prihodnjič, za sedaj prepozno.
Trst Z. Nam ni bilo mogoče ker smo mogli poizvedeti še o drugih stvareh tičočih se vašega dopisa. Hvala.

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOJLJ.
Tiska. TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp.
ulica della Zonta 8.

FRAN MANIÀ

TRST

ulica N. Machiavelli šte. 8.

Skladišče oglja, premoga in drv.

Pošiljanje na dom na vsako stran mesta.

Gostilna „Casa del Popolo“

(Zadružna delavska gostilna)

Trst, ul. S. Lazzaro in ul. S. Catterina

Domača kuhinja vedno dobro preskrbljena.

Cene zmerne.

Shajališče zunanjih sodrugov.

Skladišče

ameriških mrežic in aparatov za električno in plinovo luč

E. WÖLFLER - TRST

ulica delle Acque št. 20.

Gostilna „Alla Lealtà“

ANTON SAITZ

ulica delle Acque

Vina najfinejša, domača kuhinja

Družinske zabave.

= Edina tovarna pohištva v Trstu =

ul. della Tesa št. 46.

ALEXANDER LEVI MINZI

Zaloga. Piazza Rosario št. 1.

Cene zmerne.

Urad:
ulica VINCENZO
BELLINI št. 13
(blizu cerkve Sv. Antona
novega)
Telefon št. 1402-1403

Novo pogrebno društvo

Na razpolago ima nove in bogate pogrebne vozove.

VELIKA ZBIRKA SVEČ

Prodaja na drobno in debelo.

Vsako pogrebno naročilo izvrši točno. Cene zmerne.
VODSTO.

FRATELLI PAGANI

TRST. Ulica Acquadotto št. 6.

Velika zbirka igrač, okraskov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov,

kravat, i. t. d.

ANTON CECH

TRST - Ulica Fonderia št. 12.

Zaloga najboljših dalmatinskih in istrskih vin

Marsale, Vermuth, i. t. d.

KAVARNA UNIONE

= TRST =

Ulica Caserma

= in ulica =

Torre Bianca.

Napitnina je odpravljena.

Velika zbirka političnih in leposlovnih revij in časnikov v vseh jezikih.